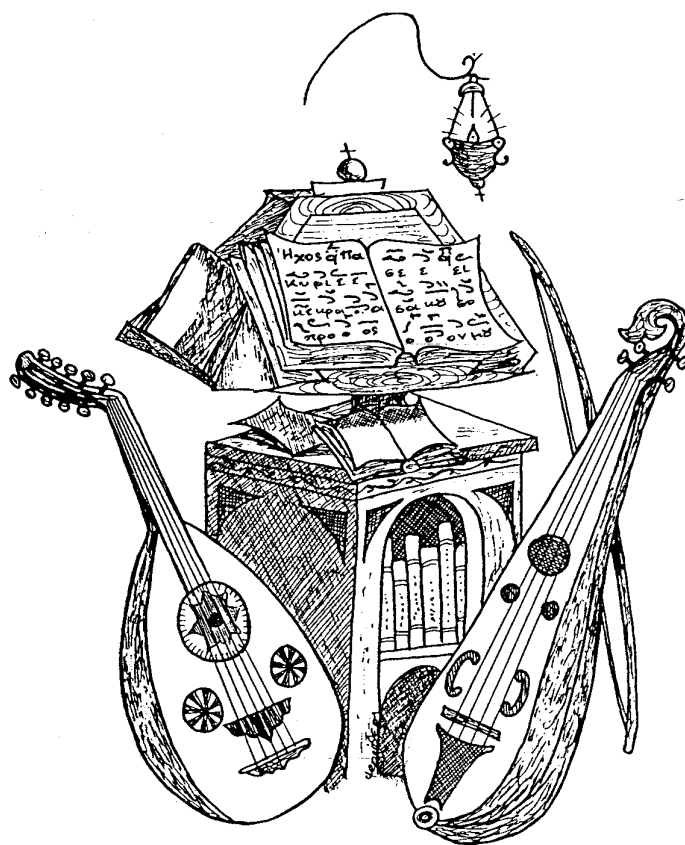

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΥΠΕΡΜΑΧΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ
ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ

ΠΡΟΑΣΠΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
«ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ»

«Αείδω ξυνετοίσι,
θύρας δ' εσπίθεσθε
βέβηλοι»
(Ορφικόν)

ΕΤΟΣ Α' - ΤΕΥΧΟΣ Αριθμ. 4
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2005

ΤΑΧ. Δ/ΝΣΗ Η ΕΔΡΑ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ:
ΑΙΤΩΛΙΑΣ 2 Τ.Κ. 16341 ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ
ΑΘΗΝΑ

**ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ
ΠΡΟΑΣΠΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ
«ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ»**

Αιτωλίας 2 , Ηλιούπολη 16341 Αθήνα
Τηλ. 210-9920182 FAX: 2109960505

ΚΩΔ. 7587

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

- 1. Ακρίδας Θεόδωρος**, Πρόεδρος
Αιτωλικού 101, Μεσολόγγι 30200
Τηλ. 26310-28383 ή 24742
- 2. Ζαρακοβίτης Κων/νος**, Γεν.Γραμματέας
Αιτωλίας 2, Ηλιούπολη 16341
Τηλ. 210-9920182 & 210-9918584
- 3. Κατσιφής Βασίλειος**, Α΄ Αντιπρόεδρος
Μεγ. Αλεξάνδρου 27, Ηλιούπολη 16346
Τηλ. 210-9707808
- 4. Παπανικολάου Θρασύβουλος**,
Β΄ Αντιπρόεδρος,
Κατσιμίδου 31, Θεσσαλονίκη 54838
Τηλ. 2310-210074
- 5. Σαλάτας Σπυρίδων**, Ταμίας
Ανοιξέως 35, Καματερό 13451
Τηλ. 210-2313092
- 6. Καμπίτσης Δημήτριος**, Ειδ. Γραμματέας
Αρκαδίου 20, Χαλάνδρι 15231
Τηλ. 210-6740335
- 7. Θεοδωρακόπουλος Φώτης**, Μέλος
Κιλκίς 2, Αίγιο 25100
Τηλ. 26910-29842 & 26910-68018
- 8. Αποστολίδης Γεώργιος**, Μέλος
Γράμμου 70, Καστοριά 52100
Τηλ. 24670-87126
- 9. Καρανδρέας Λάζαρος**, Μέλος
Σιβρισαρίου 35, Βύρωνας 16232

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- 1. Χατζηχρόνογλου Γεώργιος**,
Αναλήψεως 51, Βριλλήσια 15235
Τηλ. 210-8030259
- 2. Κότσικας Δημήτριος**
Σώσσου 29, Βύρωνας 16233
Τηλ. 210-7600421
- 3. Δρούζας Ευάγγελος**
Σφιγγός 13, Ν.Κόσμος 11745
Τηλ. 6976951995

**Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΥΠΕΡΜΑΧΩΝ
ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ
ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΠΡΟΑΣΠΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ
«ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ»**

Αιτωλίας 2, ΤΚ 16341 Ηλιούπολη
Τηλ. 210-9920182 FAX: 2109960505
ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΤΗΣ ΓΝΗΣΙΑΣ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ – ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Και υπεύθυνος κατά Νόμον
Θεόδωρος Ακρίδας
Πρόεδρος της Π.Ε.Π.Ε.Μ.
«ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ»

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- 1. Θεόδωρος Ακρίδας**
Πρωτοψάλτης – Μουσικολόγος –
Συγγραφέας.
- 2. Δρ. Κων/νος Ζαρακοβίτης**
- 3. Βασίλειος Κατσιφής**
Πρωτοψάλτης-Μουσικολόγος-Συγγραφέας.
- 4. Παπανικολάου Θρασύβουλος**
Πρωτοψάλτης-Χοράρχης
Άρχων Μουσικοδ/λος του Οικουμενικού
Θρόνου.
- 5. Χατζηχρόνογλου Γεώργιος**
Πρωτοψάλτης-Χοράρχης-Άρχων Υμνωδός
της Μ.Τ.Χ.Ε.

ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

Χρήστος Παπαδημητρίου, Δικηγόρος,
Χαρ. Τρικούπη 37,
Μεσολόγγι 30200
Τηλ. 26310-22838

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Φώτης Θεοδωρακόπουλος
Πρωτοψάλτης-Χοράρχης
Αγ. Ιωάννου 19, Αίγιο 25100
Τηλ. 26910-29842 FAX. 26910-23492

Κάθε ενυπόγραφο κείμενο, εκφράζει τις
απόψεις του υπογράφοντος.

Συνδρομές, προαιρετικές.

**Περί της νέας γραφής και των ποιοτικών στοιχείων
του Γ.Γ. των «Υπέρμαχων» Κων/νου Χ. Ζαρακοβίτη
(Δρος Φυτοπαθολογίας)**

Εξετάζοντας την πορεία της εκκλησιαστικής μας μουσικής από την εποχή του π. Ιωάννου του Δαμασκηνού μέχρι σήμερα, παρατηρούμε ότι μέσα στο πέρασμα των χρόνων κάποια πράγματα παρέμειναν αναλλοίωτα, άσχετα αν τα μέλη προοδευτικά εβραχύνθησαν και απλουστεύθησαν, ώστε να προσαρμοσθούν στις λειτουργικές ανάγκες της κάθε εποχής. Τούτο κρίνεται απόλυτα δικαιολογημένο αφού άλλες ήταν οι συνθήκες του 700, ή του 1000,1300 ή 1800 μ.Χ και άλλες σήμερα. Αυτό είναι και συνέπεια της αρχής ότι για τους σκοπούς της λατρείας δεν ισχύει ο κανών, **η μουσική έγινε για τη μουσική**, αλλά είναι ένα μέσο μεταρσίωσης και ανεβάσματος του πιστού από τα γήινα εις τα ουράνια.

Σύμφωνα με αυτά που γράφει ο μακαριστός πρωτοψάλτης του Οικουμενικού Πατριαρχείου Γεώργιος Βιολάκης στον Μουσικό Σύλλογο Κωνσταντινουπόλεως, ήδη προ της εποχής Πέτρου του Λαμπαδάρου (1732 – 1777) οι εκάστοτε Πατριάρχαι της Κωνσταντινουπόλεως προέτρεπαν τους Πρωτοψάλτες της εποχής να προβούν σε απλοποίηση της γραφής.

Πρώτος στη σειρά υπήρξε ο Ιωάννης ο Τραπεζούντιος, Πρωτοψάλτης της Μ.τ.Χ. Εκκλησίας ο οποίος με προτροπή του Πατριάρχου Κυρίλλου του Ε΄ γύρω στα 1752 προέβη σε μια πρώτη απλοποίηση της γραφής. Ακολούθησαν Πέτρος ο Πελοποννήσιος – Λαμπαδάριος της Μ.τ.Χ. Εκκλησίας, Πέτρος ο Βυζάντιος – μαθητής του προηγούμενου, Αντώνιος ο Λαμπαδάριος, Γεώργιος ο Κρης και οι μαθηταί αυτού, Γρηγόριος ο Λαμπαδάριος και μετέπειτα Πρωτοψάλτης της Μ.τ.Χ. Ε. επί Κυρίλλου του ΣΤ΄ και Χουρμούζιος Γεώργιος εκ των τριών διδασκάλων.

Οι τελευταίοι μαζί με τον Αρχιμανδρίτη Χρυσάνθο Καράμαλλη μετέπειτα Μητροπολίτη Δυρραχίου ευσυστηματοποίησαν την μέθοδο Γεωργίου του Κρητός. Η Ιστορία αναφέρει ότι πρώτος ο Γεώργιος ο Κρης καθόρισε τη γραφή της εκκλησιαστικής μας μουσικής με χρήση μόνο ποσοτικών χαρακτήρων (βλ. Παπαδόπουλος – Συμβολαί, Έκδοση Κουλτούρας, (1977) σελ. 317). Είναι λάθος επομένως να λέγεται ότι οι τρεις Διδάσκαλοι παρέλειψαν τούτο ή εκείνο. Όταν ο καρπός ωριμάσει ένα ελαφρύ αεράκι αρκεί να πέσει στο χώμα. Αναφορικά με τα ποιοτικά στοιχεία για τα οποία τελευταία γίνεται πολύς θόρυβος, οι τρεις διδάσκαλοι άφησαν τα απολύτως απαραίτητα καταργήσαντες 6 στοιχεία, επί πλέον των 34 που είχε καταργήσει εκ της παλαιάς μεθόδου ο Λαμπαδάριος Πέτρος. Οι ισχυρισμοί κάποιων ότι αυτοί κατέχουν την ενέργεια παντός ποιοτικού στοιχείου, καταργηθέντος και μη, αποτελούν ψευδολογήματα. Δεν είναι τυχαίο ότι ο ηθικός αυτουργός γ'αυτά δεν έτυχε διδαχής από ψάλτη δάσκαλο, ανακηρύξας εαυτόν διδάσκαλον, εις ηλικίαν ετών 19.

Ο Ιατροφιλόσοφος Βασίλειος Στεφανίδης από τον 18^ο αιώνα φωνάζει ότι «των σημαδιών η σημασία γραφή ου διδάσκεται» και τούτο διατηρεί την ίδιαν αδιαμφισβήτητον θέσιν σήμερον και εις τους αιώνας των αιώνων.

Στο σημείο αυτό αναγκαζόμαστε να ανατρέξουμε ακόμη μια φορά στον Γεώργιο Βιολάκη ο οποίος τονίζει ότι δεν πρέπει να πλανώμεθα. Η νέα μέθοδος γραφής κατέστησε την εκμάθησιν της Εκκλησιαστικής Μουσικής εύκολον, τούτο όμως δεν μας απαλλάσσει της ανάγκης να μαθητεύσουμε δίπλα σε ψάλτη επάνω σε αναλόγιο. Από τον δάσκαλο ψάλτη θα διδαχθεί ο μαθητής τον τρόπο τονισμού και έκφρασης των ψαλλομένων.

Περαίνοντες, τονίζουμε ότι η χρήση άγνωστων ποιοτικών στοιχείων που παραφορτώνουν το μέλος, είναι και επιζήμια από θρησκευτικής απόψεως. Τα υπάρχοντα ποιοτικά στοιχεία, είναι αρκετά. Αρκεί να τα εκτελούμε.

«Τ' ΑΛΗΘΕΣ ΖΗΤΟΥΜΕΝ»

Του κ. Γεωργίου Επαμ. Χατζηχρόνογλου

Αρχοντος Υμνωδού

(Αποσπάσματα από τον πρόλογό του στο βιβλίο του κ. Β.Κατσιφή «ΜΕΛΕΤΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΤΟΥ Σ. ΚΑΡΑ»)

Η «γιγαντομαχία... περί της ουσίας» που μιλάει ο Πλάτωνας στο «Σοφιστή», αναφερόμενος στο πριν απ' αυτόν φιλοσοφικό κίνημα, είναι πλέον κοινός τόπος και γίνεται λόγος για «αμφισβήτησιν περί της ουσίας», για «ορίζειν», βία, διάθραυση, «άπλετον... μάχη», για «λόγο περί ης τίθεται της ουσίας».

Αυτά αναφέρει ο Καθηγητής Φιλοσοφίας κ. Γεώργιος Δ. Φαράντος στο βιβλίο του «Θεωρία της απάτης και το πρόβλημα της Ιδεολογίας».

Το παρόν πόνημα του ξεχωριστού φίλου Βασίλη Κατσιφή, κάνει πράξη αυτό ακριβώς. Πάνω από πρόσωπα και καταστάσεις, γνωριμίες, συμπάθειες και αντιπάθειες, πέρα και μακρά από ιδιοτέλεια, στενοκεφαλιά, υπολογισμό και εγωπάθεια, εισέρχεται αγωνιστικά, ολόψυχα, επαναστατικά, δυναμικά με θάρρος και παρησία στο διάλογο για το «αληθές» και επί της ουσίας της μουσικής μας. Ψάχνει εναγώνια να ξεπεράσει το «φαίνεσθαι» παρακάμπτει τη «δόξα» και κατευθύνεται στην ουσία του θέματος. Ποια είναι η δόξα και ποια η γνώση; Ποια είναι η αλήθεια και ποιο το ψεύδος;

Στην προκειμένη περίπτωση συζητούμε για διαφορετικές αντιλήψεις ενός και του αυτού μουσικού φαινομένου, τις οποίες θα χαρακτηρίζα: άποψη των καινοφανών μουσικολόγων – ερευνητών αφ' ενός και άποψη της ρέουσας λαϊκής εκκλησιαστικής παράδοσης αφ' ετέρου. Η δεύτερη άποψη την οποία εκφράζει ο κ. Β Κατσιφής βρίσκει σύμφωνο κι εμάς και την συντριπτική πλειοψηφία των «μάχημων» ιεροψαλτών του αναλογίου της πατρίδας μας, ιδιαίτερα των μουσικά μη μορφωμένων ιεροψαλτών της ελληνικής υπαίθρου, που ψάλλουν

«κατά πώς άκουσαν από τον προκάτοχο τους» αλλά και την παράδοση του Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Την πρώτη άποψη εκφράζει ο Σ. Καράς και οι υποστηρικτές του.

Η Βυζαντινή Μουσική της τάσης Σ. Καρά και των μουσικών υποστηρικτών της, (στη γραφή και όχι στην ερμηνεία) επαναφέρει ορισμένα παλαιά σημαδόφωνα, τα οποία ως «πνεύματα» της μουσικής μας, πρέπει να τα ακούσει κανείς και να έχει χάρισμα φωνητικό για να τα αποδώσει. Δεν αναλύονται, δεν αποδίδονται με ποσοτικο-χρονικούς χαρακτήρες. Οι όποιες τέτοιες απόπειρες είναι «χοντροκοπιές». Η έρευνά τους είναι σεβαστή. Η τέχνη τους όμως αποτελεί διακόρευση της παράδοσης, είναι «κατασκευάσμα», «εφεύρημα», «έτερον είδος». Δεν είναι η ακουστική παράδοση της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας. Τελεία.

Αφού λοιπόν, δεν είναι παράδοση, τι είναι;

Φαίνεται πως ο Σ. Καράς στην προσπάθειά του να δώσει ένα ενιαίο σύστημα καταγραφής των παραδοσιακών τραγουδιών και της εκκλησιαστικής μουσικής ταυτόχρονα, περιέπεσε σε μέγα σφάλμα και επιστημονική αμηχανία. Η βυζαντινολαγνεία, το πολυδαίδαλο της σκέψης του όπως φαίνεται εκ του αποτελέσματος αφίστανται της ισόρροπης ελληνικής σκέψης του μέτρου και της αρμονίας, πλησιάζοντας στην τέχνη των αραβουργημάτων. Έτσι αντί να επαναφέρει τις «θυγατέρες μουσικές» της Ανατολικής Μεσογείου, στη «μάννα», στη μήτρα ελληνική μουσική των εθνικών, σκιάζει τη μάννα, αναδεικνύοντας τις τουρκοαραβοπερσικές κλίμακες, αγνοώντας ότι εμείς έχουμε γραφή, γένη, σταθερές κλίμακες, φθορές και χρώες, σύμβολα μουσικά ώστε να συννεοούμεθα. Με ένα ούτι στο χέρι δεν λύνονται τα θέματα των κλιμάκων της Β.Μ. Γι' αυτό εκ του αποτελέσματος διαπιστώνουμε στρέβλωση των σταθερών αξόνων της πατροπαράδοτης εκκλησιαστικής μουσικής. Δεν μιλάμε για διαφορετικό ύφος, μιλάμε για διαφορετικό είδος μουσικής. Εδώ κρίνεται ο κρίνων, ο οποίος αυθαιρέτησε πάνω σε θησαυρό που δεν του ανήκε.

Η αυθαιρεσία έχει δύο σκέλη:

Α. Σαλαμοποίησε τις κλίμακες, ώστε να ερμηνεύσει τους «δρόμους» των τραγουδιών, αγνοώντας την οκταηχία του Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού, τους ήχους και τα γένη.

Β. Επανέφερε στην επιφάνεια καταργημένα σημαδόφωνα.

Παρακλητική, οξεία, τρομικό, θες και απόθες, λύγισμα, πίασμα κ.ά.

Η μουσική που μας παρέδωσε η Πατριαρχική Επιτροπή του 1814, όπως αυτή συμπληρώθηκε μετά 70 έτη, είναι «ικανή και αναγκαία» να καταγράψει ό,τι ακουστικά αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος ως μουσικό μέλος. Και έχει ελληνικότητα στη φιλοσοφία της, στο μέτρο, στην ορολογία της. Είναι απέριττη και εγγίζει την τελειότητα. Η κατάργηση παλαιών σηματοφώνων έγινε «άπαξ» και ήταν αποτέλεσμα μακροχρόνιας διαδικασίας. Το πόρισμα της Πατριαρχικής Επιτροπής του 1814 δεν απηχούσε προσωπικές απόψεις και δοξασίες που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο διοχετεύτηκαν συστηματικά και αυθαίρετα, δουλεύοντας στο υπογάστριο του μουσικού κορμού της Εκκλησίας,

αλλά ήταν αποτέλεσμα φανερών διαδικασιών, που έτυχαν της αποδοχής του τότε ιεροψαλτικού κόσμου, (πλην τριών εξαιρέσεων) και της εγκρίσεως του Οικουμενικού θρόνου.

Μουσικά συστήματα, όπως του Γεωργίου Λεσβίου, το οποίο σημειωτέως έτυχε της εγκρίσεως του Ιωάννη Καποδίστρια και προωθήθηκε από το κράτος ως το μοναδικό σύστημα μουσικής εκπαίδευσης στην Εγκύκλεια Παιδεία, έσβησαν γιατί δεν έτυχαν της εγκρίσεως της Εκκλησίας.

Τελικά «Βυζαντινή Μουσική είναι ό,τι σου πει ο ψάλτης πως είναι. Αυτό παραμένει αληθές, αδιάσειστον. Άρα, κεντρικός ήρωας και μοναδικός φορέας, ερμηνευτής και κύριος ή δήμιος της Εθνικής μας μουσικής είναι ο ψάλτης». Δασκάλους της Βυζαντινής Μουσικής είχαμε πάντοτε άπειρους και έχουμε και τώρα πάρα πολλούς. Δασκάλους της Ψαλτικής Τέχνης δεν έχουμε. «Αυτό όμως αποδείχθη αλυσιτελές».

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΡΥΘΜΩΝ ΜΑΘΗΜΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΝ

του κ. Τάσου Μακρή

(Γεωπόνου- μελετητού της ελληνικής μουσικής)

Εάν κανείς θέλει να διατρίψει περί την ελληνική ρυθμική, ακόντως εκόντως προστρέχει στους παλαιούς συγγραφείς. Τούτο κάνουν και οι νεώτεροι συγγραφείς (Χρυσάνθος, Σ. Καρράς, Σ. Μιχαϊλίδης) και τα όσα αναλαμβάνουν από τους παλαιούς και συγγράφουν στο προκείμενο θέμα ομολογούν με παρρησία τις πηγές των αναλήψεών τους. Τα ίδια πράττει και ο εκπονητής της ελάχιστης αυτής εργασίας, εργασίας γενομένης πρωτίστως προς ίδιον όφελος, που δεν έχει δηλ. τη φιλοδοξία εργασίας προς το «κοινό όφελος» μην έχοντας ο συγγραφέας τις δυνάμεις ή τις γνώσεις γι' αυτό.

Πηγές για το μάθημα τούτο ο Βακχείος ο Γέρων και το έργο του, «Εισαγωγή Τέχνης Μουσικής», τα «Μουσικά» του Κλαυδίου Πτολεμαίου, του Αριστοξένους τα «Αρμονικά Στοιχεία» και από τους νεώτερους το «Θεωρητικόν» του Χρυσάνθου και του Σ. Καρρά η «Εγκυκλοπαιδεία της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής» του Σ. Μιχαϊλίδη η «Η Αρχαία Ελληνική Μουσική» του M.C. West και άλλα ήσσονα συγγράμματα.

Υπάρχει σε πολλούς έχοντες συμβατική μουσική παιδεία η έννοια του ρυθμού ως αριθμού ισόχρονων διαστημάτων επαναλαμβανόμενων εν σειρά κατά τη ροή του μουσικού ακούσματος και καλείται όχι «**ρυθμός**» αλλά «**μέτρο**». Στην ελληνική μουσική μέτρα δεν χρησιμοποιούνται. «**Στην ελληνική μέθοδο καταμέτρησης του χρόνου, ο κύκλος της σήμανσης συνίσταται σε στοιχεία τα οποία ενδέχεται να είναι άνιση διάρκειας**» (West). Μια ρήση γενικής αποδοχής ειλημμένη από την «Πολιτεία» του Πλάτωνα ίσως εξηγεί αυτό το φαινόμενο: «**Μέλος- γράφει ο Πλάτωνας- εκ τριών έστι συγκείμενον, λόγου τε και αρμονίας και ρυθμού...και την δε αρμονίαν και ρυθμόν ακολουθείν δει τον λόγον**». Η ελληνική μουσική ρυθμική λοιπόν

παράγεται από την ρυθμική του απαγγελλόμενου ποιήματος και, όπως θα τονισθεί πιο κάτω, το μέλος είναι παράγοντας «**στηρικτικός**» του ποιητικού λόγου τέχνη θεραπεινίδα κι όχι τέχνη αφ'εαυτής. Και γι'αυτό οι παλαιότεροι αντί του συνθέτω χρησιμοποιούσαν το «**τονίζω**» και το εννοούσαν. Ο δε ποιητής ήταν και ο συνθέτης. Και δεν πρόκειται μόνο για ένα ήθος της εποχής η υποταγή του ρυθμού και της αρμονίας, στο λόγο. Αν ήθελε κανείς να εμβαθύνει λίγο περισσότερο στο προκείμενο, εύκολα θα συνεπέρανε πώς ο μοναδικός και ανυπέροβλος σε κάλος, σε νόηση και σε διδαχή ελληνικός λόγος θα έχανε εάν γινόταν όπερα. Ας αντιπαραβάλλει μια καλή παράσταση της Μήδειας του Ευριπίδη με την ομώνυμη όπερα του Cherubini, η δεύτερη θα του φανεί μια χυδαιοποίηση της πρώτης σε γενικές γραμμές. Εάν μια κριτική γίνει πολυμερώς και εξειδικευμένως τότε θα αποκαλύψει πως δεν πρόκειται για την τραγωδία του Ευριπίδη αλλά για κάποιο άλλο έργο που πιθανώς να το έκρινε ούτε και τραγωδία.

Πέραν του μεγάλου κάλους και των νοημάτων που κλήθηκε να εκφράσει στους αιώνες του βίου της η ελληνική γλώσσα ήταν και γλώσσα «τραγουδιστή». «...**λέγεται γαρ και λογώδες τι μέλος το συγκείμενον εκ προσωδίων...**» (Αριστόξενος, «Αρμονικά Στοιχεία» Mb I 18,14). Υπάρχει και λόγος εμμελής που συγκείται από προσωδίες πληροφορεί ο Αριστόξενος.

Οι λέξεις της ελληνικής γλώσσας συντίθεται από συλλαβές που χρονίζονται άλλες βραχέως και άλλες μακρώς ανάλογα με το εάν περιέχονται σ'αυτές βραχύ ή μακρόν φωνήεν. Βραχύς κατά τον Βακχείο τον Γέροντα είναι ο χρόνος «**ο ελάχιστος εις μερισμόν μη πίπτων και μακρός ο του βραχέως διπλάσιος**». Τον ελάχιστο και αδιαίρετο αυτό χρόνο του Βακχείου, ο Αριστόξενος τον ονομάζει «**πρώτο**». «**Καλείσθω δε πρώτος ο μεν των χρόνων ο υπό του μηδενός των ρυθμιζομένων δυνατός ών διαιρεθήναι. Δίσημος δε ο δις τούτον καταμετρούμενος, τρίσημος δε ο τρεις, τετράσημος δε ο τετράκις**». Ο «ελάχιστος» ή «πρώτος» ή «βραχύς» λέγεται και «σημείον», απ'όπου και η παραπάνω ονοματολογία του Αριστόξενου.

Πέραν των βραχέων και μακρών χρονικών διαστημάτων υπάρχει και τρίτο, ο άλογος δηλ. ο μη έχων λόγο. Ο άλογος είναι κατά τον Βακχείο «**του μεν βραχέως μακρότερος του δε μακρού ελάσσων**» όπως π.χ στη λέξη «**όρθιος**». (Το επίθετο «**ανάλογος**» ίσως γιατί ο μικρότερος του βραχέως, προς τον ελάσσονα του μικρού, να μην είναι άρτιος αριθμός και συνεπώς να μην έχει συγκεκριμένο λόγο υπό την μαθηματική έννοια). Ο εμμελής τρόπος του προφέρειν την ελληνική γλώσσα η προσωδία δηλ. μαζί με την ωραιότητά του και την αξία των περιεχομένων του ο ελληνικός ποιητικός λόγος, δεν ανέχονταν αλλοιωτικές παρεμβάσεις, έστω και μουσικές και ήθελε και τη μουσική προσηρμοσμένη σε αυτόν γι'αυτό ο Πλάτων καθορίζει αξιωματικά «**την δε αρμονία και ρυθμόν ακολουθείν δεί τον λόγον**».

Στη θέση του μέτρου οι Έλληνες είχαν τον πόδα που ήταν η μονάδα μέτρησης του ρυθμού και περιείχε κατά τον Βακχείο, το ελάχιστο δυο συλλαβές,

με τους ακόλουθους απλούστερους συνδιασμούς σε χρόνους: / βραχύ με βραχύ, / μακρό με μακρό, / μακρό με βραχύ, / άλογο με μακρό.

Πάλι ο Βακχείος ο Γέρων, ορίζει την έννοια του ρυθμού ως **«χρόνου καταμέτρησιν, κινήσεως γενομένης ποιίας τινός»**. Η κίνηση αυτή ήταν κίνηση του ποδιού και εξ'αυτού και το όνομα της μονάδας μετρήσεως **«πους»**. Ο πους καταλαμβάνει δύο χρόνους: το ανάβασμα και το κατέβασμα. Η κίνηση του **«αίρειν»** τον πόδα ή **«άρσις»** και η κίνηση του «τιθέναι» τον πόδα ή **«θέσις»**. Οι νεώτεροι μουσικοδιδάσκαλοι την ρυθμική κίνηση την κάνουν με το χέρι οπότε έχουμε άρσιν και θέσιν της χειρός. Τούτο διότι θεωρούν την κίνηση του χεριού πιο φιλική και παιδευτικότερη από εκείνη του ποδιού. Αλλ'ούτε πλέον τα μουσικά των ημερών μας συναρτώνται χορικών και λογικών τεχνών όπως στην αρχαιότητα διότι η μουσική προ αιώνων έχει καταστεί τέχνη αφ'εαυτής και δεν οφείλει να ακολουθεί το λόγο και τα ποικίλα εκδηλώματά του. Αλλά και όπως δηλώνει ο Αριστείδης Κοιντιλιανός **«άρσις μεν ούν εστι φορά μέρους του σώματος επί των άνω θέσις δε επί των κάτω ταυτού μέρους.»**

Εκτός της άρσεως και θέσεως, ο Χρύσανθος ο μαδυτινός προσθέτει ως κίνηση του πλέγματος των ρυθμικών κινήσεων και τον «ψόφο» που ορίζει ως του **«σώματος πληγή»** και την **«ηρεμία»** ως **«την στάσιν αυτού»**. Και δίδει και την ακόλουθη ενδιαφέρουσα ανθολογία ορισμών του ρυθμού παλαιών συγγραφέων: **«Κατά δε τον Αριστείδην ρυθμός έστι σύστημα χρόνων κατά τινά τάξιν συγκειμένων»**. Κατά δε τον Λεόφαντων ρυθμός έστι χρόνων σύνθεσις κατ'αναλογίαν τε και συμμετρίαν προς εαυτούς θεωρουμένων. Κατά δε τον Βακχείον, χρόνου καταμέτρησις, κινήσεως γενομένης. Κατά δε Αριστόξενον, χρόνος διηρημένος εφ'εκάστου των ρυθμίζεσθαι δυναμένων. Κατά δε τον **Νικόμαχον χρόνων εύτακτος σύνθεσις.»**

Πέραν της ανθολογίας και παρακαταλογής ρυθμών από τον Βακχείο οι παλαιοί ταξινομούσαν τους ρυθμούς σε γένη τα οποία αποτελούντο από *ομόλογους ρυθμούς*. **«Λόγοι δε εισί ρυθμικοί καθ'ούς συνίστανται οι ρυθμοί οι δυνάμενοι συνεχή ρυθμοποιάν επιδέξασθαι τρεις: ίσος, διπλάσιος και ημιόλιος. Εν μεν γαρ τω ίσω το δακτυλικόν γίνεται γένος, εν δε τω διπλασίω το ιαμβικόν εν δε τω ημιολίω το παιονικόν»** κανοναρχεί ο Κλαύδιος Πτολεμαίος. «Λόγος» είναι ο μεγαλύτερος χρόνος προς τον μικρότερο ή τον ίσον του, οι χρόνοι αυτοί που συγκροτούν και κατανέμονται στον πόδα. Π.χ ο ηγεμών έχει λόγο $1/1=1$, είναι γένος δακτυλικόν . Ο ρυθμικός τροχάιος ή χορείος έχει λόγο $2/1=2$ είναι γένους ιαμβικού. Ο σύνθετος ρυθμός από τροχάιο και ηγεμόνα, δηλ. θέση-άρση/θέση άρση το τελευταίο σημείο είναι άρση, δηλ. το ήμισυ του όλου = το ήμισυ = $1/2$, ημιόλιος άρα γένους παιονικού εξ'ορισμού. Ο Κλαύδιος Πτολεμαίος δίδει και τον αριθμό των σημείων (σημειάριθμο θα τον λέγαμε) των κατά γένος ρυθμών ως εξής: **«άρχεται δε το δακτυλικόν από τερασήμου αγωγής αύξεται δε μέχρι οκτωκαιδεκασήμου,ώστε γίγνεσθαι τον μέγιστον»**. Έστι δε ότε και εν δισήμω γίγνεται δακτυλικός πούς. Το δε ιαμβικόν γένος **«άρχεται από τρισήμου αγωγής, αύξεται δε μέχρι οκτωκαιδεκασήμου**

ώστε γίνεσθαι τον μέγιστον πόδα του ελαχίστου εξαπλάσιον». Το δε παιονικόν «άρχεται από πεντασήμου αγωγής, αύξεται δε μέχρι πεντεκαικεκοσιασήμου, ώστε γίνεσθαι τον μέγιστον πόδα του ελαχίστου πενταπλάσιον».

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΤΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΝ

Επόγδοος = επί τον όγδοον = ο ένατος

Ημιόλιος = ο ήμισθος πλέον του όλου = $8 + 8/2 = 8 + 4 = 12$

Επίτριτος = το τρίτον επί του ακεραίου του $12 + 12/3 = 12 + 4 = 16$

Ευχαριστούμε τον ζηλωτή και ερευνητή της ελληνικής μουσικής κ. Τάσο Μακρή, για το άκρως ενδιαφέρον άρθρο του, η ουσία του οποίου επεριέχεται στη φράση: «το μέλος είναι παράγοντας στηρικτικός του ποιητικού λόγου, τέχνη θεραπεινίδα και όχι τέχνη αφ'εαυτής».

ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΚΑΤΑΣΤΑΣΙΑ ΕΝ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Του κ. Γεωργίου Αποστολίδη
Καθηγητού Β. Μουσικής – Πρωτοψάλτου

Ζούμε μια πραγματικότητα εδώ και πολλά χρόνια, σύμφωνα με την οποία πολλοί «λειτουργοί» του ιερού αναλογίου, οι οποίοι από άγνοια ή αμάθεια ίσως ή ακόμη και από παρανόηση του σκοπού του υψηλού λειτουργήματος που επιτελούν, θεωρούν το ιερό αναλόγιο ως θέση και μέσο αυτοπροβολής και επίδειξης, αυτοσχεδιάζοντας και παραποιώντας τα ιερά μουσικά κείμενα, ανάλογα με τις διαθέσεις τους, τις γνώσεις τους και τις φωνητικές τους δυνατότητες.

Ενώ συγχρόνως έχουν την αυταπάτη ότι είναι σε θέση να βοηθήσουν γιατί όχι και να συγκινήσουν τους πιστούς για να παρακολουθήσουν συνειδητά **«τα τελούμενα εν τω Ναώ»**. Πόσο δύσκολο όμως είναι να δημιουργήσουν τις ανάλογες προς την πνευματικότητα των ύμνων ψυχικές καταστάσεις και να διεγείρουν τον **«έσω άνθρωπο»**, εκείνοι από τους ψάλτες οι οποίοι¹ – όπως γράφει ο πρώην Μητροπολίτης Φλωρίνης Πρεσπών και Εορδαίας κ.κ. Αυγουστίνος - **«δεν προσέχουν τα νοήματα των ιερών ασμάτων, αλλ'η καρδιά αυτών είναι ψυχρά και αδιάφορος ως μαρμαρίνη πλαξ νεκροταφείου»**. Υπάρχει μάλιστα σε ορισμένους τόση άγνοια και διαστροφή της πραγματικότητας, δηλαδή μια ουσιαστική περιφρόνηση της Βυζαντινής

---

¹ Μητροπολίτου Φλωρίνης, Πρεσπών & Εορδαίας κ.κ. Αυγουστίνου
«Εικόνες και Πραγματικότητες» Αθήνα 1957.

Εκκλησιαστικής Παράδοσης ώστε να «οργιάζει» ο αυτοσχεδιασμός στην ψαλμωδία. Η έλλειψη σωστών μουσικών ακουσμάτων έχει ως αποτέλεσμα να έχουμε από τη μια παράφωνους νέους και από την άλλη ψάλτες, που να κατακερματίζουν το γνήσιο εκκλησιαστικό ύφος και τις κλασικές παραδοσιακές μουσικές γραμμές των μελών με προσωπικές «μουσικές καινοτομίες» και με προσωπική «εκτέλεση» και ανάλυση.

Γι'αυτή τη μουσική ακαταστασία έχει τη δική της ευθύνη και η Διοικούσα Εκκλησία, ο οποία δεν χάραξε και δεν επέβαλε μια ενιαία μουσική συμπεριφορά στις ιερές ψαλμωδίες, μια ενιαία γραμμή στη Βυζαντινή Μουσική.

Τα ελεύθερα εκλογής μέλη που τα περισσότερα είναι πρόχειρες συνθέσεις ή αντιγραφική-παραλλαγή, είναι πολλαπλάσια σε σχέση με εκείνα που εκτελούνται πιστά και υπεύθυνα.

Επικρατεί προχειρότητα, έπαρση εκείνων που κατέχουν θέσεις επειδή έτυχε να έχουν το χάρισμα της φωνής και αδιαφορούν για τις αντιδράσεις του εκκλησιάσματος που το «καθηλώνουν» ώρες ολόκληρες.

Έτσι λοιπόν αδικείται η Εκκλησιαστική μας μουσική γιατί κατ'αυτό τον τρόπο δεν επιτυγχάνει το στόχο της, που είναι η μετάδοση των θείων μηνυμάτων του ποιητικού λόγου στις ψυχές των πιστών.

²«Όσοι επιχειρούν να θίξουν την ιεράν μουσικήν του Έθνους με σκοπόν βελτιώσεως και αναζωογονήσεως αυτής δια της δήθεν εναρμονήσεως, δια της προσκομίσεως νέων στοιχείων αντλούμένων από ξένα μουσικά εδάφη, ας ερωτήσουν βαθύτερον εαυτούς και θα ανεύρουν εν τη ελικρίνεια των, ότι είναι αναρμόδιοι να επιληφθούν τοιούτου έργου, ας προσέξουν μήπως εν τη αγνοία των βαδίζουν εις την παραχάραξιν μιας ιεράς παρακαταθήκης».

Τίθεται το ερώτημα πώς, τότε και από ποιούς ψάλτες παρακολουθείται και εφαρμόζεται η «γραμμή» (εάν υπάρχει) που χαράσσει και οι αποφάσεις που παίρνει η Διοικούσα Εκκλησία; Μας χρειάζονται και τα δύο, δηλαδή και η καθοδήγηση αλλά και η εφαρμογή της. Σήμερα δεν υπάρχει κανείς αρμόδιος για να ελέγξει υπεύθυνα αυτούς που δεν πειθαρχούν στις τυχόν αποφάσεις της διοικούσας εκκλησίας και έτσι τι κακό διαιωνίζεται.

Είναι χρέος μας να επαναφέρουμε στους Ιερούς Ναούς μας την αίγλη εκείνη της παλιάς Βυζαντινής εποχής. Μόνο έτσι θα διατηρήσουμε τη μουσική λειτουργική μας παράδοση αλώβητη και απρόσβλητη από κάθε εξωτερική αλλά και εσωτερική επιβουλή. Μπορούμε να το επιτύχουμε, φτάνει να αναλάβει ο καθένας τις ευθύνες του.

---

² Μητροπολίτου Σάμου Ειρηναίου- «Μελετήματα» Αθήνα 1962

Πληροφορίες: Αθανάσιος Παπαζαχής
Τηλ: 210 6013764
Προς: ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΠΡΟΑΣΠΙΣΤΩΝ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
«ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ»
Αιτωλίας 2
ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ

Θέμα: Περί εγκρίσεως του βιβλίου του Σίμωνος Καρρά ως διδακτικού εγχειριδίου.

Σχετ.: Η αριθμ. Πρωτ. 115/19-8-05 επιστολή σας.

Σε απάντηση της παραπάνω σχετικής επιστολής, σας γνωρίζουμε ότι ήδη η Υπηρεσία μας έχει απαντήσει επί του θέματος, (επισυνάπτεται φωτ/φο). Άλλωστε μετά από έρευνα του αρχείου μας των αποφάσεων του Τμήματος Β/θμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου σχετικά με την έγκριση του συγκεκριμένου βιβλίου ως διδακτικού εγχειριδίου, δεν προέκυψε ότι έχει ζητηθεί μέχρι σήμερα, από τον συγγραφέα ή πληρεξούσιό του τέτοιου είδους έγκριση.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Π.Ι.

**ΜΙΧΑΛΗΣ ΑΓ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ Α.Π.Θ.**

Ευχαριστούμε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο για την απάντησή του σε έγγραφό μας με το ερώτημα εάν και από υπάρχει έγκριση για την εισαγωγή του θεωρητικού του Σ. Καρά στην εκπαίδευση ως διδακτικού εγχειριδίου. Εφόσον, λοιπόν, μετά από έρευνα του Π.Ι. «δεν προέκυψε ότι έχει ζητηθεί μέχρι σήμερα από τον συγγραφέα ή πληρεξούσιό του τέτοιου είδους έγκριση», πώς έχει προωθηθεί στην Ελληνική μουσική εκπαίδευση ως διδακτικό εγχειρίδιο; Αμείλικτο ερώτημα, που τα τελευταία χρόνια βασανίζει το σύνολο των θεραπόντων την Εθνική των Ελλήνων μουσική και δικαιολογημένα τους κάνει αν απορούν, να εξίστανται και να αγνακτούν. Ποιός – τέλος πάντων – θα μεριμνήσει για την ταχύτερη απόσυρσή του, διότι μόνον ελληνική μουσική δεν πραγματεύεται; Επί τέλους!

ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ

**Απόσπασμα Ομιλίας της Α.Θ. Παναγιότητας του Οικουμενικού
Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου,
κατά το φιλολογικόν μνημόσυνον του αιμνήστου
Πρωτοψάλτου της Αγίας του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας Βασιλείου
Νικολαΐδου (08/01/2005)**

Η καθ' ἡμᾶς Εκκλησιαστική Μουσική, ἡ γνωστή ὡς Βυζαντινὴ, δὲν εἶναι μία τῶν πολλῶν μουσικῆ τέχνη, ἀλλ' εἶναι ἱερά και ἀγία ἐκκλησιαστικὴ τέχνη, ἐνδύουσα με τὸ πρέπον ἔνδυμα τῆς εὐπρεπείας και τῆς κατανύξεως τὰ ποιητικὰ ἀριστουργήματα τῆς ἱεράς ὑμνογραφίας. Ἡ μελωδία τῆς καθ' ἡμᾶς Μουσικῆς δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ τέρψη τὴν ἀκοήν και νὰ δημιουργήσῃ πρόσκαιρον και φευγαλέον ἐνθουσιασμόν, ἀλλὰ νὰ ἀναγάγῃ τὸν πιστόν ἀπὸ τῶν χθαμαλῶν και καθ' ἡμέραν ἐπὶ τὰ ὑψηλά και αἰώνια, ἀπὸ τῶν ρεόντων και φευγόντων ἐπὶ τὰ μένοντα, ἀπὸ τῶν σκιωδῶν ἐπὶ τὰ ἀληθινά, ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τὰ θεία.

Ἡ Εκκλησιαστικὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ δὲν καλλιεργεῖ υπερήφανον λογιισμόν, ἀλλὰ ταπεινὸν φρόνημα, ὅπως τὸ εἶδομεν εἰς τὸ πρόσωπον, τὴν προσωπικὴν ζωὴν και τὸ ψάλλειν τοῦ τιμωμένου ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου. Δια τούτο οἱ Ψάλται δὲν εἶναι αἰδοί, ἀλλὰ κληρικοί, συλλειτουργοῦντες μετὰ τοῦ ἀνωτέρου Κλήρου τὸ Εὐαγγέλιον και συμπληροῦντες τὸ ἔργον τοῦ Ἱεροκλήρου και τοῦ Πνευματικοῦ. Δὲν εἶναι «βεντέται» - συγχωρέσατε τὸν νεολογισμόν – ἀλλὰ ἱεροφάνται μυστηρίων Θεοῦ, ἐπιτελοῦντες ἔργον θείον και εἰς τοὺς ἀγίους Ἀγγέλους μάλλον οικεῖον και ἀρμόζον. Διὰ τούτο και περιβάλλονται τὸν σεμνὸν μέλανα ἐπενδύτην, τὸ ταπεινὸν ῥάσον τοῦ Ὁρθοδόξου κληρικοῦ, ὁ δὲ Ἄρχων Πρωτοψάλτης και καλύπτραν τῆς κεφαλῆς μοναχικὴν, δηλωτικὴν τῆς ἐν αὐτῷ σωφροσύνης και ἀρετῆς και θείας Χάριτος. Βλέπομεν, ἀτυχῶς, μετ' εὐλόγου ἀνησυχίας και πικρίας, τινὰς τῶν ψαλλόντων νὰ περιβάλλωνται ἀνοικεῖους ἐσθήτας με πορφυρά ἢ ἰόχροα περιλαίμια και χειρίδας, ἐνίοτε δε και με χρυσοποίκιλτα ἐπιρράμματα, τὰ ὁποῖα προδίδουν τύφον κοσμικὸν και κενότητα ψυχικὴν και μεταβάλλουν τὸν Ψάλτην τοῦ Θεοῦ εἰς θέαμα ἀξιοθρήνητον. Ἄλλους πάλιν ἐκτρεπομένους εἰς ἀτάκτους βοᾶς και περιπαθὴ λυγίσματα, ξένα πρὸς τὴν Παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Εκκλησίας, ἐκθυλῆνοντα τὰς ἀκοάς, ἀλλὰ και τὰς ψυχὰς τῶν ἐκκλησιαζομένων.

ΑΠΟΨΕΙΣ – ΕΙΔΗΣΕΙΣ

1. ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ

Εσχάτως και ἐξαιτίας τῆς μετὰ σπουδῆς προωθουμένης παγκοσμιοποιήσεως, ἀκούγονται μεγαλόστομες και ἐπίμονες φωνές, που μας συνιστοῦν προσήλωσιν εἰς τὰ παραδόσεις μας – μείζονα τέτοια και ἡ μουσικὴ μας – γιὰ νὰ μὴν ἀπωλέσουμε –λένε- τὴν ἐθνικὴν μας ταυτότητα. Αὐτὰ βέβαια σε θεωρητικὰ ἐπίπεδα. Σε πολλές περιπτώσεις ὁμως οἱ πράξεις τῶν – δήθεν – υπεραμνομένων τῶν παραδόσεων, ἀντιβαίνουν πρὸς τὰς θεωρίας τους, δυστυχῶς. Ἐτσι παρατηρεῖται τὸ θλιβερὸ φαινόμενο, οἱ μεγαλύτεροι ἐκμαυλιστὲς και ἀλλοτριωτὲς τῶν παραδόσεών μας νὰ εἶναι οἱ –δήθεν– υποστηρικτὲς τους. Αὐτὸ – τουλάχιστον – εἶναι διαπιστωμένο εἰς τὰς μουσικὰς μας παραδόσεις, που

κάποιοι καριερίστες τις χρησιμοποιούν ως αποκλειστικώς ιδιοκτησιακό τους είδος, χειριζόμενοι και εκμεταλλευόμενοι αυτές κατά το δοκούν. Εάν δεν παρέμβουν ουσιαστικώς οι αρμόδιοι και εάν δεν ευθυγραμμιστούν θεωρίες και πράξεις προς την κατεύθυνση των καθιερωμένων από το σύνολο του λαού παραδόσεων μας, που τις σεβάστηκαν και τις διέσωσαν οι αιώνες, τότε – σαφώς – οδηγούμεθα προς τον αφελληνισμό. Και φυσικά όχι από τους δέκτες των μηνυμάτων για τήρηση των παραδόσεων, αλλά από τους πομπούς τους.

2. ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ

Πληροφορηθήκαμε ότι ο Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος κ.κ. Χριστόδουλος απηύθυνε εγκύκλιο προς τους ψάλτες, με την οποία καυτηριάζει την πλημμελή κατάρτισή τους. Συμφωνούμε απολύτως. Επισημαίνουμε δε, ότι είναι άλλο η γνώση της μουσικής ως θεωρίας, ιστορίας κ.τ.λ. και άλλο η ψαλτική τέχνη. Δηλαδή, πιθανόν κάποιοι να είναι κάτοχοι πτυχίων, διπλωμάτων κ.τ.λ. τα οποία όμως α΄εαυτών δεν ψάλλουν. Για να αποκτήσει κάποιος ψαλτική πείρα, θα πρέπει να θητεύσει χρόνο ικανόν κοντά σε παραδοσιακό δάσκαλο – ψάλτη, διότι «το καλύτερο σχολείο είναι το αναλόγιο με τον πεπειραμένο πρωτοψάλτη, όπως για τον πολεμιστή η καλύτερη σχολή πολέμου είναι το πεδίο της μάχης». Το κακό είναι, βέβαια, ότι όλο και λιγοστεύουν οι παραδοσιακοί μαϊστορες ψάλτες και τη θέση τους παίρνουν κάποιοι «μοντέρνοι» με «ιλαροχορευτικό ψάλλειν», κάτω από τα αδιάφορα μάτια και αυτιά των αρμοδίων και υπευθύνων, όποτε... Πάντως, θέλουμε να πιστεύουμε ότι η εγκύκλιος του Μακαριότατου απευθύνεται προς άπαντας διότι κάποιοι, - ίσως πλησίον του και με βαρείς τίτλους -, ούτε «**Τον Δεσπότην και Αρχιερέα**» δεν καταφέρνουν να αποδώσουν σωστά.

3. ΕΠΑΙΝΕΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Άξιες για κάθε έπαινο είναι οι αποφάσεις των **Σων Μητροπολίτων Καισαριανής κ.κ. Δανιήλ και Γλυφάδας κ.κ. Παύλου** ως και του προϊσταμένου του Ι.Ν. Αγίου Ιωάννου (οδού Βουλιαγμένης) πανασιολογιωτάτου **π. Ιερωνύμου Νικολοπούλου**, οι οποίοι καθιέρωσαν την τέλεση εξοδίων και επιμνημοσύνων ακολουθιών από παραδοσιακούς ψάλτες και Βυζαντινές χορωδίες, αντί των Ηφώνων (ευρωπαϊκών)χορωδιών. Συγχαίροντες τους ανωτέρω σεβαστούς (και ουσία) θεματοφύλακες της μουσικής μας παράδοσης, επισημαίνουμε και στους εκλεκτούς υμνωδούς, οι οποίοι τελούν τις ακολουθίες αυτές, να τις αποδίδουν με ιδιαίτερη σύνεση, κοσμιότητα, παρακλητικότητα και καταλυτικότητα.

4. ΕΚΛΕΚΤΕΣ ΕΜΦΑΝΙΣΕΙΣ

Την 27^η Νοεμβρίου Τ.Ε. το ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ στην πνευματική και πολιτιστική συνάντηση μουσικών και φιλομούσων είχε ως εισηγητήν και κύριον ομιλητήν τον πανοσιολογιώτατον και γνωστόν μουσικολόγον γνωστού για τις σημαντικές μουσικολογικές εργασίες του **π. Αθανασίου Σιαμάκη** με θέμα ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ.

Συγχαίρουμε από καρδιάς, τόσο το ως άνω ίδρυμα για την προσπάθεια που καταβάλλει, ώστε να ενισχύονται οι μουσικολογικές προεκτάσεις της φυλής μας αλλά ταυτοχρόνως συγχαίρουμε και ευχαριστούμε τον προθυμότατον και βαθύν γνώστη του θέματος της μουσικής των Ελλήνων π. Αθανάσιον Σιαμάκην, τόσον δια την εισήγησήν του, όσο και δια τον κόπον εις τον οποίον υπεβλήθει.

ΟΙ ΥΠΕΡΜΑΧΟΙ

5. ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στο προηγούμενο τεύχος ίδιος (αρ.3), από εσφαλμένη πληροφορία δημοσιεύτηκε ότι ο καθηγητής στην έδρα ίδιος Μουσικολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γρηγόρης Στάθης συνταξιοδοτήθηκε και απεχώρησε. Όπως όμως ο ίδιος μας πληροφόρησε (και τον ευχαριστούμε γί'αυτό), απλώς παρέδωσε αρμοδιότητες στον κ. Χαλδαιάκη, παραμένοντας και ο ίδιος στην έδρα για μια διετία ακόμα.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΞΑΝΘΗΣ & ΠΕΡΙΘΕΩΡΙΟΥ
ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Αγαπητοί Κύριοι,

Για το τριμηνιαίο περιοδικό της Ενώσεώς σας «Φωνή των Υπερμάχων» ευχαριστώ και συγχαίρω.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ
ΣΤΑΓΩΝ & ΜΕΤΕΩΡΩΝ
ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Αγαπητοί μου,

Σας ευχαριστώ δια την αποστολήν της «Φωνής των Υπερμάχων» και σας συγχαίρω εγκραδώς δια την αξιόλογον προσπάθειάν σας να διατηρηθεί γνήσια η εθνική μας μουσική, ο πολύτιμος θησαυρός της πατρίδος μας.

Σπύρος Ψάχος
Άρχων Υμνωδός του Οικουμενικού Πατριαρχείου
Καθηγητής της Εκκλησιαστικής Βυζαντινής Μουσικής
Πρωτοψάλτης της Ιεράς Μητροπόλεως Πατρών

Έλαβα το πρόσφατα εκδοθέν ενημερωτικό περιοδικό όργανο των «Υπερμάχων», και σας ευχαριστώ πολύ.

Εκφράζω τη χαρά μου για την έκδοση αυτή, καθώς και τα συγχαρητήριά μου σ'όλους όσους φροντίζουν γί'αυτό.

Με την προσπάθειά σας αυτή, εκτιμώ ότι θα αναδειχθούν με σαφή και καθαρό, θα έλεγα τρόπο, «θέματα» που αφορούν την τάξη και τη μουσική, καθώς και «προβλήματα» που δημιουργούνται από επιπολαιότητες (ίσως) στελεχών του χώρου τις.

Σχετικά μ'αυτό (το Μουσικό ζήτημα), με τη βοήθεια όλων μας, πρέπει να αναδειχθεί τι σημαίνει, τεχνικά και όχι μόνο, «παρέμβαση σε επίπεδο μεταρρύθμισης, πώς και ποιοι, ως γεγονός, αποφασίζουν να συμβεί, και τέλος πώς αξιολογείται, και μερικώς ή συνολικώς, αξιοποιείται», γιατί φαντάζομαι ότι πίσω από την πολύ ενδιαφέρουσα έννοια «**ερευνητική εργασία**» σε συγκεκριμένη επιστήμη και τέχνη, κρύβονται κατά την ταπεινή μου γνώμη, άλλες επιδιώξεις, που ίσως είναι και ιδιοτελείς, γιατί πώς είναι δυνατόν να εξηγήσει κανείς την επιμονή των δασκάλων-ερμηνευτών της κατηγορίας αυτής, διαφορώντας με αναίδεια θ'άλεγα, και περιφρονώντας (λίαν επιεικώς), τις παρεμβάσεις-συστάσεις του Μακαριωτάτου κ.κ. Χριστοδούλου και τις Ιεράς Συνόδου τις Εκκλησίας, που είναι οι θεματοφύλακες της μουσικής τέχνης της Εκκλησίας μας, και φυσικά έχουν τη συνολική ευθύνη;

Έτσι λοιπόν, με τη λειτουργία αυτή, έχουμε το αποτέλεσμα, να καλλιεργούνται τεχνίτες, που στο χώρο της δουλειάς τους, «εργαζόμενοι», δεν έχουν στο νού τους το αυτονόητο, που είναι η προβολή της τέχνης που υπηρετούν, (ποίηση και μουσική επί του προκειμένου), αλλά την προβολή «**ίδιων προσόντων**», γεγονός αδιανόητο για το χώρο της Θείας Λατρείας.

Με άλλα λόγια, αντί να ερμηνεύουν την τέχνη, με την τεχνική που έχουν αποκτήσει ύστερα από κοπιαστική και επίπονη εργασία, επιδίδονται σε **αυθαίρετες και υπερβολικές ερμηνείες**, που είναι έξω από τις αρχές της συγκεκριμένης τέχνης.

Το φαινόμενο αυτό, καταδεικνύει την ελλιπή γνώση των ορίων της τέχνης που, οι υπηρέτες αυτής της νοοτροπίας, λένε ότι υπηρετούν.

Μαζί με τις ευχές μου για καλή συνέχεια του σημαντικού έργου που έχετε επωμισθεί, εσωκλείω χαρτονόμισμα των 100 ευρώ, για ενίσχυση του έργου αυτού και ό,τι άλλο σχετικό.

Κων/νος Ηλιάδης
Πρωτοψάλτης-Μελετητής-Συγγραφέας

Αγαπητοί συνάδελφοι
Σας συγχαίρω δια την έκδοση του περιοδικού «Η Φωνή των Υπερμάχων».

Κος Κων/νος Γαϊτανίδης
Άρχων Πρωτοψάλτης του Οικουμενικού θρόνου &
Πρωτοψάλτης Μητροπ. Ναού Κιλκίς

Αγαπητοί φίλοι και εκλεκτοί συνάδελφοι. Από το ακριτικό Κιλκίς ενώνω και τη δική μου φωνή μαζί με τη δική σας για να διαφυλάξουμε ανόθευτη αυτή τη μουσική που λέγεται Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική.

Γνωρίζοντας το πάθος και την τεράστια προσφορά στην ψαλτική τέχνη όλων των άξιων συναδέλφων, δεν έχω καμία αμφιβολία και για το δικό σας πάθος και μεράκι. Διαβάζοντας την εφημερίδα, διαπίστωσα πως με θέρμη την αγκάλιασαν πολλοί συνάδελφοι από όλη την πατρίδα μας γράφοντας μάλιστα και ευμενή σχόλια.

Αγαπητοί συνάδελφοι, σεις είσαστε στην καρδιά των γεγονότων και οτιδήποτε συμβεί το γνωρίζετε πρώτοι. Είμαστε πάντα κοντά σας, ώστε αυτό τον θησαυρό που παραλάβαμε ανόθευτο να τον παραδώσουμε στους νέους ακριβώς έτσι.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΧΟΡΩΔΙΟΥΛΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ;

Ο εκλεκτός δημοσιογράφος και ψάλτης κ. Βασίλειος Μιχ. Δανός μας έστειλε μακροσκελή επιστολή με την οποία επικρίνει την διεξαγωγή της Θ. Λειτουργίας στον Ι.Ν. του Αγ. Δημητρίου Θεσσαλονίκης κατά την 27/11/2005, από τετράφωνη (ευρωπαϊκή) χορωδία! Λόγω ελλείψεως χώρου δημοσιεύουμε αποσπάσματα της εν λόγω επιστολής.

Θα μπορούσε το λιγότερο να χαρακτηριστεί ως μέγα σκάνδαλο στην Ορθόδοξη Λατρεία... Ο Παναγιώτατος Θεσσαλονίκης κ. Άνθιμος τέλεσε τη Θεία Λειτουργία συνοδεία παιδικής τετραφωνικής χορωδίας, ευρωπαϊκής δηλαδή μουσικής, των «βυζαντινών» ιεροψαλτών επαναπαυομένων στα Αναλόγια, έτσι για να γεμίζει το τοπίο της βυζαντινής μεγαλοπρέπειας...

Η βυζαντινή Θεσσαλονίκη, δια του τοπικού ιεράρχη της προσχώρησε στους «νεωτεριστές» της θείας Λατρείας, προκαλώντας πλείστα όσα ερωτηματικά και απορίες. Γιατί άραγε; Μήπως ο θεματοφύλακας της Ιεράς Μνήμης και Παράδοσης ήθελε με τον τρόπο αυτό να δείξει στους πιστούς κατοίκους και ενορίτες του Αγίου Δημητρίου και κατ'επέκταση της Ελλάδος, ότι τολμά;

Μέγα ατόπημα και σφάλμα...θα τρίζουν στη Θεσσαλονίκη τα ιερά λείψανα ενός Γρηγορίου Παλαμά, πέραν του Αγίου Δημητρίου και τόσων άλλων Αγίων Πατέρων της Ορθοδόξου Εκκλησίας μας.

Πώς σ'αλήθεια αντέδρασαν οι Ιεροψάλτες και βοηθοί τους που παρακολουθούσαν τη Θεία Λειτουργία στολίζοντας δίκην «γλαστρών» τα Αναλόγια τους ; Γιατί τάχα δεν αποχώρησαν μετά το «Ευλογημένη» σε έδειξη έμπρακτης διαμαρτυρίας; Πώς σ'αλήθεια θα αντιδράσουν οι άλλοι ονομαστοί και καταξιωμένοι δάσκαλοι, Πρωτοψάλτες και Χοράρχες, με διακρίσεις και οφφίκια, Άρχοντες με καλπάκια, της βυζαντινής Θεσσαλονίκης; Πώς θα παρουσιαστούν έμπροσθεν των μαθητών τους; Θα καταθέσουν τα καλπάκια και τις άλλες διακρίσεις τους ή θα σωπάσουν για να μη χάσουν τη δόξα; Χθες ήταν η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου. Αύριο θα έρθει η σειρά της Αγίας Σοφίας, του Γρηγορίου Παλαμά και των άλλων εκκλησιών;Τι θα κάνουν άραγε τότε;

Η Ορθόδοξη Ελλάδα και ο πιστός της λαός, δεν θα επιτρέψει συνέχιση πειραματισμών σε βάρος της Ιεράς μνήμης και Παράδοσης.